

Носова Н. І.,
провідний інженер ДУ «Інститут ринку і
економіко-екологічних досліджень НАН України»
м. Одеса

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ЯК СКЛADOVA ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Реформа місцевого самоврядування на засадах децентралізації, яка відбулась в Україні, після прийняття Кабінетом міністрів Концепції реформування місцевого самоврядування [1], була спрямована на передання повноважень і ресурсів на місцевий рівень адміністративно-територіального устрою (рівень міст, селищ і сіл). Це зміцнило їх матеріальну і фінансову основу та надало більше прав і можливостей щодо розпорядження своїми ресурсами, більш активнішому здійсненні своєї господарської діяльності, ефективному використанні внутрішнього потенціалу громад та вирішенню проблем, що виникають на місцевому рівні.

З початком повномасштабної війни та введенням воєнного стану місцеве самоврядування постало перед новими викликами. Представники об'єднань місцевого самоврядування стали фактично учасниками оборони держави: створювали добровольчі формування, проводили евакуацію людей, приймали внутрішньо переміщених осіб, зводили фортифікаційні споруди. Слід зазначити, що значна кількість представників органів місцевого самоврядування, старост, співробітників асоціації перебувають на варті кордонів держави, в лавах ЗСУ [2].

Також місцеві органи самоврядування прикладають чималих зусиль для проведення посівних робіт і забезпечення населення України продуктами харчування. Особлива відповідальність за це лягає на плечі громад, які знаходяться поза зоною бойових дій. У той час, коли «тилові» громади потребують рішень щодо налагодження співпраці з перемішеним бізнесом і створення робочих місць для внутрішньо переміщених осіб, то у східних або північних областях є потреба у відбудові знищеної інфраструктури, відновленні економічної активності [3].

За період ведення бойових дій в Україні багато чого змінилося. Так, за перший воєнний рік (2022 р.) змінилась структура посівних площ та обсягів виробництва. В першу чергу, це стосується товарних груп «овочеві культури відкритого ґрунту» та «інші культури овочеві й баштанні продовольчі», площі під якими скоротились на 81 тис. га (-2,1 %) та 31 тис. га (-44,3 %), загальні обсяги виробництва – на 2481 тис. т (- 24,3 %). Таке значне скорочення обумовлено окупацією переважної частини території Херсонської та Запорізької областей – провідних в Україні з виробництва овочів відкритого ґрунту. Компенсацію товарного дефіциту забезпечував зростаючий імпорт. В 1-му півріччі 2023 р. тільки в межах товарної групи «борщовий набір», не враховуючи картоплю, обсяги імпорту становили 93,9 млн. дол., тобто майже

стільки, скільки за весь 2021 рік (94,8 млн. дол.) [4].

Слід відзначити, що за оцінкою експертів, внаслідок ведення воєнних дій Україна несе величезні збитки в аграрному секторі, сума яких станом на січень 2024 р. досягла майже 154,9 млрд. дол. Це головним чином пошкоджені об'єкти інфраструктури, енергетики, житлового фонду. Більше половини від усіх збитків (56,7%) становить сільськогосподарська техніка, кількість якої перевищує 180 тисяч одиниць [5]. При цьому підприємства, що переважно орієнтувались у своїй діяльності на внутрішній ринок зазнали менших втрат. Оскільки виникали складнощі з вивезенням сільськогосподарської продукції, її стали переробляти на внутрішньому ринку, тим самим забезпечуючи власними силами потреби населення і армії у продуктах харчування, з одного боку, а іншого – це сприяло послабленню конкурентного тиску на вітчизняних виробників продовольчої продукції. В умовах жорсткої конкуренції, коли сільгосппродукція вітчизняного виробництва має низькі показники конкурентоспроможності на зовнішньому ринку, вона може замістити та задовольнити внутрішні потреби споживачів за умови її вирощування і реалізації в Україні. Такий варіант передбачає спрямування коштів на внутрішнє виробництво і споживання.

Внаслідок руйнування і мінування доріг ускладнюється логістика постачань сільгосппродукції до споживачів, а постачання продукції овочівництва потребує швидкого вирішення цієї проблеми. Оскільки овочі є швидкопсувним продуктом, виникає необхідність налагодити нові канали постачання та вистроїти логістичні ланцюжки таким чином, щоб максимально зберегти споживчі якості продукції, її товарний вигляд та вітамінний склад. Весь цей комплекс заходів сприятиме вирішенню продовольчої безпеки країни і збереженню навколишнього середовища. Тому необхідно вистроювати ланцюг «виробництво-постачання-споживання (зберігання)» всередині країни, тим паче що Україна має великий потенціал у агросекторі, який повною мірою не використовується. Таким чином імпортозаміщення має активізувати розвиток внутрішнього споживання, впровадження нових методів аграрного виробництва, спрощенню складової логістики у собівартості продукції, можливості оперативно реагувати на потреби споживачів у постачанні свіжих та якісних овочів до торгової мережі, що відповідає вимогам економічної безпеки, а головне – сприяє збільшенню і надходження коштів до державного бюджету, що в умовах війни для України є дуже важливим.

Для забезпечення населення продовольством у жовтні 2023 року було прийнято рішення «Про забезпечення продовольчої безпеки», яким передбачалася розробка плану заходів із відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях, який передбачатиме, зокрема, заходи щодо сприяння безперешкодному постачанню матеріалів, необхідних для ведення сільськогосподарської діяльності [6].

За оцінками експертів, недостатній рівень інформованості керівників агропідприємств про ринкове середовище, в якому вони функціонують, наявність необхідних насіннєвих матеріалів, добрив, техніки, робочої сили та овочесховищ може загрожувати продовольчій безпеці країни. В умовах

посилення конкуренції вирішення цього питання набуває особливого значення і виступає важливим завданням функцій моніторингу, що є вкрай важливим для прийняття ефективних управлінських рішень.

Оскільки аграрний сектор є провідною галуззю для забезпечення населення продуктами харчування, посилюється необхідність створення умов для своєчасного отримання і використання оперативної і повної інформації про стан сільськогосподарських споживчих ринків, що сприяє прийняттю необхідних стратегічних рішень. На врожаї великий вплив мають природні та погодні чинники, наявність шкідників, своєчасне зрошування та внесення добрив, тому оперативне прийняття управлінських рішень для збереження і примноження врожаїв набуває особливо великого значення. Від добре налагодженої системи управління агропідприємствами залежить успішність ведення аграрного бізнесу.

Величезна роль відводиться громадам також у вирішенні питань повоєнного відновлення економіки країни, зокрема вітчизняного агросектору, ключовим питанням якого має бути стимулювання переробки сировинних ресурсів, експорт продукції з високою часткою доданої вартості і вирішення питання імпортозаміщення агропродукції, яку Україна здатна вирощувати самостійно.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження кабінету міністрів України №333-р від 1.04.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

2. Рік незламності: роль органів місцевого самоврядування у воєнний період Всеукраїнська асоціація громад 24 лютого 2023 р. URL: <https://communities.org.ua/novyny/rik-nezlamnosti-rol-organiv-miscevogo-samovryaduvannya-u-voennyj-period/>

3. Пирога І.С., Пирога М.І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. / Науковий вісник Ужгородського Нац. Ун-ту, 2023 с. 117-123 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.18> URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/20-1.pdf>

4. У першому півріччі Україна суттєво наростила імпорт овочів. Ukraine Open for business 12.07.2023. URL: <https://open4business.com.ua/u-i-pivrichchi-ukrayina-suttyevo-narostyla-import-ovochiv/>

5. Тарасовський Ю. Прямі збитки аграрного сектору України через війну перевищили \$ 80 млрд. – KSEAАгроцентр Forbes (www.lsej.org.ua) 21.02. 2024 URL: <https://forbes.ua/news/pryami-zbitki-agrarnogo-sektora-ukraini-cherez-viynu-perevishchili-80-mlrd-kse-agrotsentr-21022024-193644>.

6. Про стан забезпечення продовольчої безпеки: Рішення Ради національної безпеки і оборони України № п0038525-23 від 09.10.2023 р., підстава 681/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n00385'25-23#Text>